

Elena Simona Vrânceanu este lector dr. în cadrul Departamentului de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene, Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Absolventă a Facultății de Filosofie și Științe Social-Politice din cadrul aceleiași universități, absolventă a masterului de Studii Europene de Integrare și Securitate, Doctor în Științe Politice, este autoarea unor lucrări științifice care analizează teme de cercetare referitoare la migrație, partide politice, naționalism. În acord cu axele de cercetare academică, activitatea sa didactică include discipline precum: migrația în Europa și politici de integrare, partide politice și grupuri de interese, etnicitate și construcție identitară.

Elena Simona Vrânceanu, *Migrație și construcție identitară. Politici și practici europene*
© 2026, Institutul European Iași

INSTITUTUL EUROPEAN
Iași, str. Bălușescu nr. 2, OP 6, CP 1309
euroedit@hotmail.com; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VRÂNCEANU, ELENA SIMONA

Migrație și construcție identitară: politici și practici europene / Elena Simona Vrânceanu ; studiu introductiv de Silviu-Petru Grecu. - Ed. reviz. și adăug.. - Iași: Institutul European, 2026

Conține bibliografie
ISBN 978-606-24-0438-3

I. Grecu, Silviu Petru (pref.)

314.7

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

Elena Simona VRÂNCEANU

MIGRAȚIE ȘI CONSTRUCȚIE IDENTITARĂ

Politici și practici europene

Ediție revizuită și adăugită

Studiu introductiv de Silviu-Petru Grecu

INSTITUTUL EUROPEAN
2026

Cuprins

Studiu introductiv / 7

Nota autorului / 13

**Partea I – Migrația europeană: provocări contemporane și
cadru conceptual / 15**

- 1.1. Complexitatea fenomenului migrației europene / 16
- 1.2. Lumea și zidurile mileniului trei în fața migrației / 25
- 1.3. Problematica migrației în România post-decembristă / 38
- 1.4. Modele explicative ale migrației / 78
- 1.5. Drepturile refugiaților: concept și normativitate / 99

Partea a II-a Soluții de guvernare europeană / 105

- 2.1. Dinamica migrației actuale în UE / 106
- 2.2. Mecanisme europene pentru gestionarea migrației / 131
- 2.3. Politici publice și efectele crizei financiare globale din 2008-2009 asupra migrației / 157
- 2.4. Provocări și perspective în soluționarea crizei refugiaților / 171
- 2.5. Procesul decizional al UE în materie de migrație / 185

Încheiere / 197

Bibliografie / 201

logic al lucrării, precum și principalele teorii ale migrației. Cea de-a doua parte surprinde aspecte referitoare la dinamica migrației europene, începând cu perioada 2008-2009 până în prezent. De asemenea, sunt expuse o serie de aspecte procedurale și instituționale cu privire la acțiunea mecanismelor europene care se ocupă cu gestionarea migrației. Discursul normativ este completat de date statistice, precum și de o serie de repere istorice importante în evoluția migrației europene contemporane. Cadrul de analiză este suficient de general pentru a permite oportunitatea schimbărilor și completărilor viitoare determinate de noi contexte și provocări ale fenomenului migrației. Volumul de față este doar un fragment limitat din mozaicul complex și complicat al migrației, deschis revizuirilor și reinterpretărilor.

Partea I

**Migrația europeană: provocări contemporane
și cadru conceptual**

„Barbaria păcii, nu a războiului, a fost cea care a generat cea mai mare migrație forțată din istoria Europei.” (Jenkins, 2019, p. 309)

Provocările secolului al XXI-lea arată necesitatea analizei migrației dintr-o perspectivă multidimensională, care să implice: volumul și cuprinderea migrației, diversificarea și dinamica migrației contemporane, creșterea interdependenței și a complexității problematicilor socio-economice, precum și ale celor politice implicate de acest fenomen. Abordarea pe categorii a migranților, în funcție de politicile existente în diferitele state, este esențială pentru a putea explica diferitele forme de manifestare ale migrației. Spre exemplificare, muncitorii migranți (voluntari) și refugiații (involuntari) sunt categorii care pot fi definite distinct, de la stat la stat. Apoi, distincția dintre *voluntar* și *forțat* este una foarte importantă și se bazează pe prezența sau absența coerciției fizice. Thomas Faist (2000) consideră că diferența dintre muncitorii migranți și refugiați ar trebui realizată din perspectiva analizei statului-națiune, în timp ce perspectiva migrației voluntare și a celei forțate poate fi folosită ca un dispozitiv analitic pentru determinarea gradului de libertate de alegere disponibil pentru potențialii migranți.

1.1. Complexitatea fenomenului migrației europene

„În 1945, milioane de refugiați încercau să ajungă acasă... Problemele imense ale anului 1918 afectau din nou Europa - de data aceasta națiuni demoralizate de înfrângere și ocupație; doar țările neutre și Marea Britanie scăpaseră de aceste calamități.” (Roberts & Westad, 2018, p. 800)

Încă din secolul al XIX-lea emigrația europeană devine un fenomen important din perspectiva numărului de europeni care părăsesc continentul. De la acest moment, peste 60 de milioane de oameni pleacă îndeosebi în America de Nord, dar și în America Latină, Australia și Africa de Sud. Contextele economice, politice sau etnice sunt factori determinați ai migrației europene intracontinentale sau pe alte continente. În perioada 1900-1914, au plecat spre America: 250.000 de greci, peste 200.000 de croați, 124.000 turci (din zona europeană), 80.000 de bulgari, 83.000 de români (Calic, 2025, p. 358). Aproximativ 125.000 de evrei din România au emigrat în Anglia, America, Australia și Palestina (Calic, 2025, p. 358-359): “În primul sfert al secolului XX, aproximativ 400.000 de greci au trimis din Statele Unite acasă între 50 și 80 de milioane de dolari americani” (Calic, 2025, p. 361). În anul 1913 peste 1 milion și jumătate de europeni au plecat de pe continent, 400.000 de britanici, 200.000 de spanioli și peste o treime dintre italieni. Opt milioane și jumătate de britanici s-au îndreptat spre Statele Unite ale Americii, dar și spre coloniile autonome, în perioada 1880-1910. Peste 33 de milioane de europeni s-au stabilit în Statele Unite ale Americii în perioada 1820-1950 (Roberts & Westad, 2018, p. 663).

Era industrială și consecința directă asupra urbanizării a dus la o migrație masivă către marile orașe ale lumii, globalizarea fiind în plină ascensiune. În doar patru decenii populația din New York a crescut de la 600.000, în anul 1850, la 3,5 milioane în

1900, majoritatea fiind europeni (Zakaria, 2025, p. 188). Finalul de secol al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a transformat migrația într-un fenomen global. Zakaria consemnează în cartea sa, „Epoca revoluțiilor. Progres și reacțiune din 1600 până în prezent”, această etapă explozivă a migrației, citându-l pe economistul american James Bradford Delong: „în cele câteva decenii cuprinse între 1870 și 1914, «unul din paisprezece oameni – o sută de milioane de indivizi – a schimbat continentul pe care locuia»” (Zakaria, 2025, p. 219).

De la Iluminism la statul-națiune și la zbuciumatul secol al XX-lea

Procesul complex de formare a statelor suverane și ulterior a statelor-națiune europene a fost rezultatul momentelor cheie reprezentate de tratatele de la Westfalia (1648) – care au stabilit o serie de principii fundamentale pentru relațiile internaționale, ca suveranitatea teritorială și egalitatea statelor, precum și ideea de națiune consfințită ulterior de Revoluția Franceză (1789), care a înglobat suveranitatea națională prin trecerea de la formula de supuși ai unui rege la cea de cetățeni ai unei națiuni. Poporul devine garantul puterii statului, puterea nu mai vine de la Dumnezeu către rege, constituindu-se, astfel, baza ideologică pentru ca grupurile etnice să își dorească propriile state. Astfel, secolul luminilor realizează trecerea de la viziunea teocentrică la cea antropocentrică, ce va reprezenta fundamentul lumii moderne, al democrației și drepturilor omului. Secolul națiunilor (secolul al XIX-lea) este o emanație a acestor transformări în care ideologia naționalistă a contribuit substanțial la etapele de unificare sau independență a unor state-națiune, precum: Grecia (1821) – independența față de Imperiul Otoman; România (1859 și 1878) – unirea Principatelor sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza și câștigarea

Independenței de stat., un prim pas esențial în realizarea Marii Uniri de la 1918; Italia (1861) - procesul de *Risorgimento* prin unificarea micilor regate; Germania (1871) - unificarea statelor germane sub conducerea Prusiei realizată de Otto von Bismarck. Ulterior, în secolul al XX-lea, prăbușirea marilor imperii multinaționale la sfârșitul Primului Război Mondial (Austro-Ungar, Otoman, Rus și German) a dus la „explozia” de state-națiune suverane în Europa Centrală și de Est: Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, România Mare. Această etapă istorică reprezintă un moment cheie în construcția unității naționale a popoarelor europene:

„Sfârșitul Primului Război Mondial a reprezentat triumful autodeterminării naționale.” (Friedman, 2016, p. 99)

Avem două modele de construcție a națiunii: în Vest (Franța) națiunea a fost construită politic (*națiune civică*), iar în Europa Centrală și de Est (cazul României), națiunea s-a definit mai degrabă prin limbă și cultură (*națiune etnică*) înainte de a avea un stat.

Războaiele balcanice, adesea considerate „prefața” Primului Război Mondial, au produs seisme demografice importante: 200.000 de ortodocși au fost dislocați de otomani din Asia Mică (coasta Mării Egee), fiind înlocuiți cu refugiați musulmani din Balcani și aproximativ 1,2 milioane de musulmani au plecat ca refugiați sau emigranți spre Anatolia. În timpul Primului Război Mondial, 300.000 de ortodocși au fost deportați în Anatolia Centrală, iar după semnarea în Convenției privind schimbul de populații greacă și turcă, aproximativ 1,2 milioane de ortodocși și 400.000 de musulmani au fost strămutați între cele două state:

„Schimbul de populație dintre Grecia și Turcia a reprezentat în istoria europeană o migrație în masă organizată de stat, forțată și

conform dreptului popoarelor din Tratatul de la Lausanne (1923).” (Schmitt, 2022, pp. 82-84)

La 28 iulie 1914 începe Primul Război Mondial, un conflict global impresionant, care a mobilizat aproximativ 65 de milioane de soldați la nivel mondial (Jankowski, 2024, p. 344). Războiul s-a încheiat prin semnarea armistițiului la 11 noiembrie 1918, dar dramatismul epocii a continuat. Peste 40 de milioane de oameni (Stokes Brown, 2011, p. 341) au fost uciși de pandemia de Gripă Spaniolă, declanșată în Kansas, Statele Unite ale Americii (SUA), la finalul războiului, dar mediatizată intens în presa din Spania, care era neutră în conflict și – implicit – lipsită de cenzura constrângerilor militare.

Al Doilea Război Mondial (1939-1945) continuă atrocitățile începute de primul, disputând reșezarea polilor de putere a statelor europene, îndeosebi a Germaniei. Efectele sale au păstrat magnitudinea dezastrului din urmă cu peste două decenii, fiind nimicită 78% din populația Europei de Est, adică 33.045.200 de oameni și 22% din cea a Europei de Vest, adică alți 9.443.000 de oameni. Avem, așadar, un total de 42.488.200 de victime. Adăugând la această cifră epurările etnice, foametea, epidemiile, estimările variază între 48 și 78 de milioane de victime ale celei de a doua conflagrații mondiale (Jankowski, 2024, pp. 420-424).

În doar 31 de ani, în perioada 1914-1945, aproximativ 71 de milioane de europeni au murit ca urmare a celor două războaie mondiale, aproximativ 20 de milioane au murit ca urmare a regimului stalinist, iar războaiele Turciei cu Grecia și Armenia sau războaiele civile din Rusia și Spania aduc bilanțul la aproximativ 100 de milioane de oameni, consemnează George Friedman în cartea *Puncte de presiune. Despre viitoarea criză în Europa* (Friedman, 2016, p. 118). Istoricul Tony Judt menționează 36,5 milioane de victime pentru perioada 1939-1945 (Judt, 2008,

p. 31). De altfel, estimările referitoare la victimele celor două războaie mondiale sunt variate:

„Nimeni nu poate ști cu siguranță câți oameni au murit în Europa, în al Doilea Război Mondial, dar o estimare rezonabilă este de 51 de milioane, soldați și civili, din cauza genocidului, a bombardamentelor și a costului normal al războiului. În 1939, europenii erau în număr de aproximativ 550 de milioane, incluzând țările neutre. Un procentaj cutremurător de 10 la sută dintre europeni au pierit în cei șase ani, din 1939 până în 1945.” (Friedman, 2016, p. 114)

O caracteristică a acestei perioade este felul în care dimensiunea și rapiditatea conflictelor a transformat momentul morții într-un act banal, într-o rutină (Friedman, 2016, p. 98), în care victimele civile au fost cel puțin la fel de semnificative numeric, precum cele militare, ajungând la cifre (aproximative) impresionante: 16 milioane în Uniunea Sovietică, 5 milioane în Polonia (pe teritoriul cartografiat înainte de război), 1,4 milioane în Iugoslavia, 430.000 în Grecia, 350.000 în Franța, 270.000 în Ungaria, 204.000 în Olanda, 200.000 în România, din care circa 5,7 milioane erau evrei și 221.000 erau rromi. Al II-lea Război Mondial, a transformat Europa într-un sanctuar al morții:

„Niciun alt conflict din istorie nu a ucis atât de mulți oameni într-un timp atât de scurt. Cel mai frapant este numărul de civili necombatanți uciși: cel puțin 19 milioane, adică mai mult de jumătate dintre morți.” (Judt, 2008, p. 31)

În timpul celui de-al II-lea Război Mondial, populații numeroase au fost deportate pentru muncă forțată în Reich: 16.300 bulgari, 15.700 greci, 60.200 croați, 37.600 sârbi (Calic, 2025, p. 462). Europa se afla într-o criză demografică totală, iar în această cartografie fluidă, criza refugiaților și transferurile de populații au

agravat și mai mult situația. Aproximativ 30 de milioane de oameni au fost strămutați de Stalin și Hitler prin: expulzare, deportare, dispersare în perioada 1939-1943. De asemenea, migrația economică forțată a devenit un fenomen de masă: peste două milioane de sovietici lucrau în Germania în septembrie 1944 (Judt, 2008, p. 35-37), iar în 1946, 13 milioane de germani expulzați din diferite teritorii europene:

„...s-au stabilit și s-au integrat în societatea vest-germană cu un succes remarcabil, deși amintirile trecutului persistă....” (Judt, 2008, p. 39)

Teritorialitate și etnicitate în perioada Războiului Rece (1945 - 1989)

Dacă la începutul secolului al XX-lea, Europa domina o treime din populația lumii, fiind un spațiu al prosperității și evoluției spre progres, după cel de-al II-lea Război Mondial, continentul era devastat de cel mai distructiv conflict din istoria omenirii. Consecințele războiului urmau a fi potențate de atrocitatea regimului comunist, care avea să domine jumătate de continent și să impună clivajul dintre vestul democratic, capitalist, și estul totalitar, socialist. Din punct de vedere demografic, efectele s-au produs pe două planuri: uciderea a 40 de milioane de locuitori și dislocarea a aproximativ 12 milioane de oameni, ca urmare a prăbușirii Germaniei:

„aceștia fiind în general vorbitori de limbă germană expulzați de Stalin din Polonia și din alte părți ale Europei de Est, iar alții au fost deportați din Rusia pentru a-i înlocui pe primii. Milioane de oameni au fugit de teama răzbunării etnice sau a comunismului. Barbaria păcii, nu a războiului, a fost cea care a generat cea mai mare migrație forțată din istoria Europei.” (Jenkins, 2019, p. 309)